

Lev Veliký a „Benignitas christiana“

VLASTIMIL KROČIL

*Jihočeská Univerzita České Budějovice
Teologická fakulta - Katedra církevních dějin*

Abstract: *This study deals with the subject of virtues in the teaching of Pope Leo the Great. Leo the Great considers Christian virtues as wholly essential in every Christian's life. When he speaks about Christian love, he reminds the believers of the way of God's mercy and truths that also become man's way. The study also remarks that, according to the teaching of Leo the Great, Christian love and the truth of the faith cannot be separated because they complete and strengthen each other.*

Key words: *Leo the Great. Christian virtues. God's mercy. Christian love. Alms. Fasting.*

Když mluví svatý Lev ve svých homiliích o ctnostech, považuje je za zcela nezbytné pro křesťanský život. Nejdříve se zmiňuje o křesťanské lásce a při této příležitosti připomíná věřícím z Davidova Žalmu cesty Božího milosrdenství a pravdy „*Universae inquit viae Domini, misericordia et veritas*“ (Žalm 24,10),¹ které se stávají i cestou pro člověka.

Podle učení Lva Velikého není možné od sebe křesťanskou lásku a pravdu víry oddělit, protože se navzájem doplňují a posilují „*caritas robur fidei, fides fortitudo est caritatis*“.² Křesťanská láska má v životě věřícího zvláštním způsobem vyjadřovat dobrotu, která v sobě zahrnuje i jiné bohulibé ctnosti „*benignitas christiana*“.³

Abychom mohli tyto ctnosti lépe poznat, je nutné pročíst si především papežovy postní homilie, které tvoří velkou kapitolu jeho morální teologie. Postní křesťanskou praxi nevnímá jenom jako jednoduché zří-

¹ CHAVASSE, A.: *Leonis Magni Romani Pontificis tractatus septem et nonaginta. Sermones. XLV, 2; Corpus Christianorum, Series Latina, 138A, Turnhout-Paris: Brepols, 1973, s. 264.* (Dále jen citace: *Serm. XLV, 2; CCL 138 A, s. 264.*)

² *Serm. XLV, 2; CCL 138 A, s. 265.*

³ *Serm. LXXXIX, 6; CCL 138 A, s. 554.*

kání se pokrmů, ale především jako základní pramen, který oživuje křesťanskou víru „*sicut fuit concupiscentia initium peccatorum, ita sit continentia origo virtutum*“.⁴

1 Milosrdenství

Papeže Lva Velikého můžeme právem nazývat učitelem almužny mezi latinskými církevními Otcí, neboť jeho pastýřská starost o chudé měla veliký vliv na celou křesťanskou tradici. Velký učitel kráčí ve šlépějích sv. Augustina⁵ a rozvíjí jeho bohatou teologii, která se týká milosrdenství k chudým lidem.⁶ Jeho teologické pojetí, které pojednává o almužně, vychází zcela jasně z milosrdenství nejprve božského a potom lidského.⁷ I když lze z kázání vycítit silný dogmatický charakter, je třeba si připomenout, že nad základem křesťanské praxe milosrdenství stojí samotné tajemství Boha.⁸

Dokonalá účinnost vykoupení nachází svůj základ i v Božím milosrdenství, v jeho lásce, která vychází z jeho podstaty. Boží milosrdenství je světlem, které vyzařuje své paprsky dříve, než jakékoliv jiné myslitelné světlo.⁹

Podle Velkého učitele nebylo možné po hříchu Adama od smrtelného člověka nic očekávat. Člověk mohl být v této situaci pouze předmětem milosrdenství. Spása, kterou přináší vůle dobrého, mocného a milosrdného Boha, se ukazuje již od počátku v biblických znameních s prvním oznámením vtělení Božího Syna.¹⁰

Svatý Lev učí, že účinek Kristova díla se dnes přenáší na každého křesťana. Milosrdenství je základem každého projevu křesťanského života a charismat, kterými Duch svatý zdobí tělo církve.¹¹ Mocné působení Boha v křesťanském životě je hluboce proniknuté milosrdenstvím „se-

⁴ *Serm. LXXIX, 1; CCL 138 A, s. 498.*

⁵ Srov. RONDET, H.: *Richesse et pauvreté dans la predication de saint Augustin*. In: *Revue d'ascétique et de mystique*. Roč. 1954, č. 34, s. 193-231.

⁶ Srov. MIKAT, P.: *Die Lehre vom Almosen in den Kollektenpredigten Papst Leos des Grossen*. In: RAHNER, H.: - VON SEVERUS, E.: (ed.), *Festschrift P. Thomas Michels OSB zum 70. Geburtstag*. Münster: Aschendorf, 1963, s. 46-64.

⁷ Srov. POLATO, D.: *Aspetti di una teologia della carità nei sermoni di S. Leone Magno*. Padova: Dehoniane, 1969, s. 54-91.

⁸ Srov. GUILLAUME, A.: *Jeûne et charité dans l'Église latine des origines au XII siècle, en particulier chez saint Léon le Grand*. Pars dissert., Paris: PUG, 1954, s. 65-134.

⁹ *Serm. LXIII, 7; CCL 138 A, s. 387.*

¹⁰ „*Ut essemus in ipso nova creatura novumque figmentum. Deponamus ergo veterem hominem cum actibus suis, et adepti participationis generationis Christi, carnis remuntiemus operibus. Agnosce, o christiane, dignitatem tuam, et divinae consors factus naturae*“. *Serm. XXII, 3; CCL 138, s. 88.*

¹¹ „*Gratias agentes misericordiae Dei, qui innumeris charismatum donis ita universum Ecclesiae corpus exornat*“. *Serm. LXIII, 7; CCL 138 A, s. 387.*

cundum magnam misericordiam“,¹² které působí odpuštění hříchů a zdokonaluje účinnost Božích darů při naplňování jeho zaslíbení.¹³

Mezi první zaslíbení patří naše adoptivní synovství vycházející z Krista, který nám daroval svého Ducha synovství.¹⁴ Toto Boží synovství vyvolává v křesťanovi neustálou touhu po konání dobra „*piis autem studiis et religiosis animis aderit misericordia Dei, ut quod facit concupisci, faciat obtineri*“.¹⁵ Podle Lva Velikého je křesťanský život nekončící boj, který má svou příčinu v milosrdenství, jímž se vyhneme upadnutí do klidu své pýchy.¹⁶ Dokonce i Boží odmítnutí vyslyšet naši modlitbu může být čin milosrdenství.¹⁷

Milosrdenství Boží se stává nejzřejmější v jeho nepochopitelné velkorysosti: touží spasit všechny, dobré i zlé „*inter haec autem permanet super omnes benignitas Dei et nulli misericordiam suam denegat*“.¹⁸ Každý člověk, každý křesťan potřebuje jeho milosrdenství.¹⁹ Milosrdenství Boží se ukazuje v darování Božího zákona, který slouží jako zrcadlo a dovoluje člověku uvědomovat si svůj vnitřní stav, jestli je ve shodě s Božím obrazem, který v něm přebývá.²⁰ Tato shoda se odráží zvláště v projevech milosrdenství. Zároveň odhaluje kritérium a způsob, jakým Bůh posuzuje život člověka.²¹

Liturgie je místem paměti a radostného svědectví projevů Božího milosrdenství.²² Zvláště Velikonoce a postní čas, který je s Božím milosrdenstvím přímo spojen, jsou obdobími, ve kterých dochází pro nás hříšníky zcela nezaslouženě k velkému přílivu Boží milosti.²³ Svátý Lev říká, že každá fáze liturgického období disponuje věřící k přijímání spa-

¹² *Serm. XXIII, 5*; CCL 138, s. 108.

¹³ „*Qui secundum magnam misericordiam suam potens est et nostra peccata delere, et sua in nobis dona perficere, Christus Dominus noster*“. *Serm. XXIII, 5*; CCL 138, s. 108.

¹⁴ *Srov. Serm. XXIX, 3*; CCL 138, s. 150.

¹⁵ *Serm. LXVIII, 4*; CCL 138 A, s. 418.

¹⁶ „*Donet licet sanctis suis cotidianam gratia divina victoriam, non aufert tamen materiam dimicandi, quia et hoc ipsum de misericordia protegentis est, qui naturae mutabili, ne de confecto proelio superbiret, semper voluit superesse quod vinceret*“. *Serm. LXXIII, 2*; CCL 138 A, s. 495-496.

¹⁷ „*Quia enim nos quid oremus sicut oportet, nescimus, et utile nobis est ne fiat plerumque quod volumus, Deus iustus et bonus, quando ea quae nocitura sunt petitur, negando misereatur. Voluntatis ergo nostrae correctionem Dominus cum trina oratione firmasset, gravatis adhuc maerore discipulis*“. *Serm. LVI, 2*; CCL 138 A, s. 330.

¹⁸ *Serm. XXXV, 4*; CCL 138, s. 193.

¹⁹ *Srov. Serm. XXXVII, 3*; CCL 138, s. 202.

²⁰ „*Artifex enim misericordia Dei splendidissimum in mandatis suis condidit speculum, in quo homo faciem suae mentis inspiceret, et quam conformis imagini Dei aut quam dissimilis esset agnosceret*“. *Serm. XLIX, 4*; CCL 138 A, s. 289.

²¹ *Srov. Serm. IX, 1*; CCL 138, s. 32.

²² „*Iustum et rationabile, dilectissimi, verae pietatis obsequium est, in diebus qui divinae misericordiae opera protestantur, toto corde gaudere et honorifice ea quae ad salutem nostram gesta sunt celebrare*“. *Serm. XXXIV, 1*; CCL 138, s. 178.

²³ *Srov. Serm. XLII, 5*; CCL 138 A, s. 238.

sitelských ctností velikonočního tajemství. Žádná část liturgického období během roku není zbavena úvah o křesťanských tajemstvích, která přivádějí věřící k opětovnému hledání stále intenzivnějšího působení Božího milosrdenství.²⁴

Během liturgického roku jsou však dny, kdy se Boží milosrdenství obzvláště znásobuje „*tempus in quod omnia divinae misericordiae sacramenta concurrunt*“.²⁵ Slavení Velikonoc vyžaduje po křesťanovi, aby přinášel jako oběť své milosrdenství, neboť liturgické slavení Boží lásky vyžaduje, aby křesťan nabídl stejné dobro i jiným. Milosrdenství, které je slaveno ve svátosti „*sacramentum*“,²⁶ je ve skutečnosti pro věřícího také příkladem a normou jednání „*exemplum*“.²⁷ Z tohoto velkého daru Božího milosrdenství také vyplývá úkol člověka: konat milosrdné skutky podle Boží logiky.²⁸

2 Almužna

Člověk ve svém bytí stvořeném k obrazu Božímu je povolán napodobovat ve svém životě dobrotu Boží.²⁹ Způsob, ve kterém může Bůh nejlépe rozpoznávat obraz své lásky a soucitu, je projev milosrdenství k chudým.³⁰ Podle Lva Velikého je člověk zcela jedinečným způsobem spojen se stvořitelem, i když sám od sebe nemůže nic stvořit. Bůh člověku nabízí možnost rozvíjet jeho dobra, která mohou přinášet své ovoce i v lásce k bližnímu.³¹

Pán ve své dobrotě ustanovil pravidla, kterými ohraničil svoji všemohoucnost, neboť určil člověka jako svého pomocníka v šíření svého milosrdenství „*ut laboribus hominum per homines subveniret*“.³² Člověk se tak stává spolupracovníkem a služebníkem Božího milosrdenství.

²⁴ „*In omnibus, dilectissimi, sollemnitatibus christianis non ignoramus paschale sacramentum esse praecipuum, cui digne et congrue suscipiendo totius quidem nos temporis instituta praeformant, sed devotionem nostram praesentes vel maxime exigunt dies, quos illi sublimissimo divinae misericordiae sacramento scimus esse contiguos*“. *Serm. XLVII, 1*; CCL 138 A, s. 274.

²⁵ *Serm. XLIX, 4*; CCL 138 A, s. 288.

²⁶ *Serm. LXVII, 5*; CCL 138 A, s. 411.

²⁷ *Serm. LXVII, 5*; CCL 138 A, s. 411.

²⁸ Srov. STUDER, B.: *Die Einflüsse der Exegese Augustins auf die Predigten Leos des Großen*. In: *Studi in onore Card. Pellegrino*. Torino: Bottega d'Erasmus, 1975, s. 926.

²⁹ Srov. DOLLE, R.: *Un docteur de l'aumône saint Léon le Grand*. In: *Vie Spirituelle*. Roč. 1957, č. 96, s. 274-275.

³⁰ „*Nulla enim devotione fidelium magis Dominus delectatur, quam ista quae pauperibus eius impenditur, et ubi curam misericordiae invenit, ibi, imaginem suae pietatis agnoscit*“. *Serm. XLVIII, 5*; CCL 138 A, s. 283.

³¹ „*Gaudeat quisque copia sua et multa se borreis suis intulisse laetetur, sedi ta ut de abundantia eius etiam a pauperibus gaudeatur*“. *Serm. XX, 2*; CCL 138, s. 82.

³² *Serm. XLIII, 4*; CCL 138 A, s. 257.

Boží prozřetelnost ustanovila ve svém plánu, aby v církvi spolu žili bohatí společně s chudými, protože si jsou navzájem užiteční.³³

Podle Lva Velikého se nutnost almužny ospravedlňuje především mezilidskými vztahy. Prioritní je tu láska k bližnímu, nikoli osobní odříkání. Důležitost almužny nemá základ v sociálních potřebách společnosti, ale vychází ze své duchovní hodnoty.³⁴ Jasně rozlišuje křesťanskou lásku, ve které Kristus představuje „*alfu*“ a „*omegu*“, od lidské dobrotivosti, která je uzavřena v pozemské perspektivě.³⁵ I v tomto případě se událost vtělení představuje jako klíčový prvek teologie papeže Lva Velikého.³⁶ Ve vtělení je lidská přirozenost ve své chudobě povýšena Bohem takovým způsobem, že od tohoto okamžiku sloužit člověku znamená sloužit Bohu.³⁷

Spojitosť s chudobou člověka zintenzivňuje i učení Ježíše Krista o ubohosti lidské přirozenosti, která je v případě chudého člověka evidentně hmatatelná. Chudý člověk se ve skutečnosti stává velmi expresivním nositelem Kristova výrazu, představujícího výstižný obraz tajemství, kdy se bohatý stal chudým. Chudý člověk se ve své chudobě stává účastným na Kristově chudobě a tím mu je dáno vstoupit s ním do spasitelského vztahu.³⁸

Ve svých promluvách Lev mnohokrát připomíná, že Kristus bude mít soucit s těmi, kdo budou mít soucit s chudými.³⁹ Bůh vyslyší ty, kteří budou schopni vyslyšet chudého „*quoniam qui suum ab inope non avertit animum, cito ad se Domini convertit auditum*“.⁴⁰ Velký učitel přirovnává účinnost almužny k účinnosti, kterou v sobě skrývají svátosti. Také almužna si zaslouží, spolu se svatým křtem a slzami při pokání, odpuštění hříchů. Skrze almužnu se stáváme nositeli a vysluhovateli Božího milosrdenství „*qui non fuerit in caritate fratrum, non habebitur in numero filiorum*“.⁴¹

³³ „*Mirabiliter autem providentia divina disposuit ut essent in Ecclesia et sancti pauperes et divites boni, qui invicem sibi ex ipsa diversitate prodessent*“. *Serm. LXXXIX, 6*; CCL 138 A, s. 555.

³⁴ Srov. DOLLE, R.: *Un docteur de l'aumone saint Léon le Grand*. In: *Vie Spirituelle*. Roč.1957, č. 96, s. 267-268.

³⁵ Srov. „*Ac ne dubitemus Deo tribui quod impenditur indigenti, dispensatores elemosinarum quae commercia ineamt audiamus*“. *Serm. XLV, 3*; CCL 138 A, s. 266.

³⁶ Srov. DOLLE, R.: *Un docteur de l'aumone saint Léon le Grand*. In: *Vie Spirituelle*. Roč.1957, č. 96, s. 273.

³⁷ Srov. MIKAT, P.: *Die Lehre vom Almosen in den Kollektenpredigten Papst Leos des Grossen*. In: RAHNER, H.: - VON SEVERUS, E.: (ed.), *Festschrift P. Thomas Michels OSB zum 70. Geburtstag*. Münster: Aschendorf, 1963, s. 57.

³⁸ Srov. MIKAT, P.: *Die Lehre vom Almosen in den Kollektenpredigten Papst Leos des Grossen*. In: RAHNER, H.: - VON SEVERUS, E.: (ed.), *Festschrift P. Thomas Michels OSB zum 70. Geburtstag*. Münster: Aschendorf, 1963, s. 58-59.

³⁹ Srov. *Serm. IX, 2*; CCL 138, s. 34.

⁴⁰ *Serm. XVII, 1*; CCL 138, s. 69.

⁴¹ *Serm. XLIX, 6*; CCL 138 A, s. 290.

Pro svatého Lva není almužna spojována s možností osobní volby, protože v životě církve má své institucionální místo při praktikování každoročních sbírek. Vzhledem k teologickému významu obnovení apoštolské tradice propůjčuje sbírce pro chudé silnou duchovní hodnotu.⁴²

Na jedné straně je „*traditio apostolica*“⁴³ přísně spojena s plánem nebeského Otce, s dílem Ježíše Krista a s inspirací Ducha Svatého se stává nositelkou posvěcující milosti⁴⁴. Na straně druhé toto Božské nařízení zavazuje celou křesťanskou komunitu zůstat v jednotě, která v sobě nese spásonosnou účinnost a zabraňuje každé spontánní soukromé charitativní činnosti.⁴⁵

Výzva k obnovování této apoštolské tradice je podle svatého Lva institucionálním aspektem církve, který velmi často zdůrazňují i ostatní církevní otcové. Kráčet ve stopách apoštolské tradice znamená upevňovat jednotu křesťanského lidu v praxi, což s sebou nese účinnost očistění, srovnatelného s tím, co se děje ve svátosti křtu, který je považován za základ křesťanského života.⁴⁶

Trest, který si hříšník zaslouží za své provinění, může být odpuštěn pouze tehdy, pokud i my přinášíme chudému milosrdenství „*misereantur pauperum, qui sibi parcere volunt Christum*“.⁴⁷ Svatý Lev povzbuzuje věřící, aby se starali o chudé, protože jedině milosrdenství si zaslouží opět milosrdenství.⁴⁸ Bez milosrdenství jsou všechny ostatní ctnosti bez užitku, protože tomu, kdo zůstává v hříchu bez milosrdenství, nemůže být odpuštěno „*si misericors tamen non est, misericordiam non meretur*“.⁴⁹

Podle Velkého učitele bude při posledním soudu základním kritériem právě milosrdenství. Ve svém tvrzení se odvolává na autoritu

⁴² Srov. LECLERCQ, J.: *Introduction. Léon le Grand. Sermons I.* In: *Sources Chrétiennes* 22. Paris: du Cerf, 1964, s. 44-45.

⁴³ Srov. LAURAS, A.: *Saint Léon le Grand et la tradition.* In: *Revue des Sciences Religieuses.* Roč. 1960, č. 48, s.166-184.

⁴⁴ Srov. *Serm. LXXVI, 3; CCL 138 A, s. 475.*

⁴⁵ „*Divinarum namque reverentia sanctionum, inter quaelibet spontaneae observantiae studia, habet semper privilegium suum, ut sacratius sit quod publica lege celebratur quam quod privata institutione dependitur. Exercitatio enim continentiae, quam sibi quisque proprio indicit arbitrio, ad utilitatem cuiusdam pertinet portionis.*“ *Serm. LXXXVIII, 2; CCL 138 A, s. 547.*

⁴⁶ Srov. MIKAT, P.: *Die Lehre vom Almosen in den Kollektenpredigten Papst Leos des Grossen.* In: RAHNER, H.: - VON SEVERUS, E.: (ed.), *Festschrift P. Thomas Michels OSB zum 70. Geburtstag.* Münster: Aschendorf, 1963, s. 62-63.

⁴⁷ *Serm. IX, 2; CCL 138, s. 35.*

⁴⁸ „*Et ideo nos curam pauperum vult habere, ut in futurae retributionis examine misericordibus, quam promisit misericordiam largiatur Christus Dominus noster*“ (*Mt. 5, 7*). *Serm. VIII, 1; CCL 138, s. 31.*

⁴⁹ *Serm. X, 2; CCL 138, s. 41.*

evangelisty Matouše,⁵⁰ jehož biblické texty tvoří pravý základ jeho křesťanské nauky o almužně.⁵¹ Milosrdenství je v tomto pojetí požehnáním, které se přenáší na nás samotné a stává se pro nás věčným dědictvím.⁵²

Svatý Lev naléhá na vnitřní postoj dárce,⁵³ který ho musí vést k tomu, aby při svém obdarovávání nedával najevo žádný projev nutnosti a povinnosti „*removeat diffidentiam laeta et securo miseratio*“.⁵⁴ Prokazované milosrdenství musí být konáno bez jakýchkoli obav a starostí, neboť to, co je darováno chudému, daruje se zároveň i Bohu „*et qui egeno subvenit, Deo se impendere quod largitur intellegat*“.⁵⁵

Milosrdenství nemá být konáno ve smutku nebo být pocítováno jako nějaká osobní újma,⁵⁶ ale má být naopak radostné „*et facile est invenire hilarem largitorem*“,⁵⁷ protože každý, kdo obdarovává, to má činit podle svých možností „*ubi modum operis ratio temperat facultatis*“.⁵⁸

I každé malé gesto přinese své pozitivní účinky, neboť to, co má význam, není materiální podstata daru a jeho množství, ale láska toho, který daruje. Tato láska, která je napodobením lásky nebeského Otce, se musí rozšiřovat na všechny, dobré i špatné, věřící i nevěřící.⁵⁹ Chudý a nuzný člověk nebude nikdy tak ubohý, aby ztratil možnost přijmout milosrdenství právě tak, jako ani obyčejná sklenice vody podaná s láskou nepozbude své odměny „*et pro calice aquae frigidae praemium habeat gratuita largitio*“.⁶⁰

3 Půst

Podle Lva Velikého je charakteristickým prvkem postní doby půst.⁶¹ Křesťanský půst se spojuje s principem, kdy se může, ba dokonce musí

⁵⁰ Srov. Mt 25,31-46.

⁵¹ Srov. MIKAT, P.: *Die Lehre vom Almosen in den Kollektenpredigten Papst Leos des Grossen*. In: RAHNER, H.: - VON SEVERUS, E.: (ed.), *Festschrift P. Thomas Michels OSB zum 70. Geburtstag*. Münster: Aschendorf, 1963, s. 50.

⁵² Srov. *Serm. X, 2*; CCL 138, s. 41-42.

⁵³ Srov. DOLLE, R.: *Un docteur de l'aumone saint Léon le Grand*. In: *Vie Spirituelle*. Roč. 1957, č. 96, s. 277-279.

⁵⁴ *Serm. XI, 2*; CCL 138, s. 46.

⁵⁵ *Serm. XI, 2*; CCL 138, s. 46.

⁵⁶ „*Ipsi modulum suum pendant, ipsi iusta et rationabili taxatione se censeant, ut sacrificium misericordiae non cum tristitia offeratur, nec inter damna numeretur*“. *Serm. LXXXVIII, 5*; CCL 138 A, s. 549-550.

⁵⁷ *Serm. LXXXVIII, 4*; CCL 138 A, s. 549.

⁵⁸ *Serm. LXXXVIII, 4*; CCL 138 A, s. 549.

⁵⁹ „*Misericordes simus ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei, ut in ipsis quoque elemosinarum distributionibus, bonitatem Patris caelestis imitemur, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super iustos et iniustos*“ (Mt. 5,45). *Serm. XLI, 3*; CCL 138 A, s. 235.

⁶⁰ *Serm. XLII, 2*; CCL 138 A, s. 241.

⁶¹ Srov. GUILLAUME, A.: *Jeûne et charité dans l'Église latine des origines au XII. siècle, en particulier chez saint Léon le Grand*. Pars dissert., Paris: PUG, 1954, s. 97-134.

upustit od příjemných věcí pro opětovné potvrzování důležitějších hodnot „*bonum est etiam a licitis abstinere*“.⁶²

Půst nespočívá jen v jednoduchém zříkání se pokrmů „*solam ciborum abstinentiam*“,⁶³ ale je především institucionálním základem, který pomáhá rozvíjet křesťanskou víru „*sicut fuit concupiscentia initium peccatorum, ita sit continentia origo virtutum*“.⁶⁴ Půst je i zdrojem ostatních křesťanských ctností, protože daleko více přesahuje materiální skutečnost zřeknutí se jídla.⁶⁵

Opravdový křesťanský půst se rodí díky působení Ducha svatého. Papež Lev nepřihlíží ke konkrétním způsobům jak se postit, ale chce naznačit, že půst nepředstavuje jen tělesnou újmu. Nejedná se tedy o starozákonní podobu postu Izraele, kde bylo nutné vykonávat půst díky zákonu vycházejícímu ze strachu. Křesťanský půst znamená nechat se řídit Duchem svatým, který jako vnitřní princip lásky obnovuje ve věřících Boží obraz vycházející z Krista.⁶⁶

Svatý Lev ukazuje i na jinou formu postu, kterou nazývá postem duchovním, neboť i pro duši existuje jedovatý pokrm, kterého je nutno se odříci „*pessimus enim animae cibus est velle quod non licet*“.⁶⁷ Odříkání se proměňuje ve zdrženlivost, a tím se stává askezí jak fyzickou, tak i duchovní, protože se týká celého člověka.⁶⁸ Takovéto asketické cvičení odpovídá i našim psychologickým potřebám. Když se totiž dokážeme zříci toho, co je nám dovoleno, tím snadněji si dokážeme odříci to, co nám dovoleno není „*cum a licitis abstinetur, facilius illicitis resistatur*“.⁶⁹

V tomto smyslu chápe papež postní cvičení i jako vhodnou osobní účast na utrpení Krista.⁷⁰ Takováto účast, často vyjadřovaná terminologií sv. Pavla jako naše společná smrt s Kristem pro naše zmrtvýchvstání společně s ním, pro nás znamená závazek zemřít starému životu, aby-

⁶² *Serm. XLII, 5*; CCL 138 A, s. 246.

⁶³ *Serm. XXXIX, 5*; CCL 138 A, s. 218.

⁶⁴ *Serm. LXXIX, 1*; CCL 138 A, s. 498.

⁶⁵ Srov. DE ROSA, V.: *Il digiuno liturgico nei Sermoni di S. Leone Magno*. In: *Annali del Pontificio Istituto Superiore di scienze e lettere S. Chiana*. Roč. 1961, č. 11, s. 61-91.

⁶⁶ Srov. DOLLE, R.: *Les idées morales de saint Léon le Grand*. In: *Mélanges de Science Religieuse*. Roč. 1958, č.15, s. 74-78.

⁶⁷ *Serm. XCIV, 1*; CCL 138 A, s. 578.

⁶⁸ „*Ieiunans ergo ab his quae caro expetit ieiunet et ab his quae male interior substantia concupiscit*“. *Serm. XCIV, 1*; CCL 138 A, s. 578.

⁶⁹ *Serm. XCI, 1*; CCL 138 A, s. 564.

⁷⁰ „*In quibus merito a sanctis apostolis per doctrinam Spiritus sancti maiora sunt ordinata ieiunia, ut per commune consortium crucis Christi etiam nos aliquid in eo quod propter nos gessit ageremus, sicut Apostolus ait: Si compatimur, et conglorificabimur (Rim 8,17). Certa atque segura est expectatio promissae beatitudinis, ubi est participatio dominicae passionis*“. *Serm. XLVII, 1*; CCL 138 A, s. 274.

chom mohli být zrozeni pro něco nového.⁷¹ Je nutné odložit hřích, abychom mohli být obléknuti do nových šatů ctnosti „*anima christiana, quae verum vivimque dei templum est, speciem suam prudenter exornet*“.⁷²

Podle svatého Lva musí být půst od hříchu hlavním aspektem postního boje křesťana.⁷³ Tento duchovní boj vede křesťana ke stabilizování správné hierarchie hodnot člověka,⁷⁴ aby se stal znovu svobodným a mohl napodobovat svého Stvořitele skrze milosrdenství. Půst rozvíjí a podporuje přesně takový proces, který pomáhá posilovat nitro a obnovovat v člověku sebeovládání „*adflicto paululum exteriore homine, reficiatur interior, et subtracta saturitate corporis, spiritalibus mens deliciis roboretur*“.⁷⁵

Velký učitel svým věřícím připomíná, že takové postní sebeformování nemá svůj konec v sobě samém, ale je zaměřeno na určitý cíl, a to je schopnost napodobovat Boha v jeho lásce a milosrdenství.⁷⁶ Půst, i když je pro nás duchovním bojem a závazkem, je také prostředkem k růstu křesťanské lásky. Lev často ve svých promluvách nabádá ty, kteří se postí, aby bojovali především proti hříchu. Zvláště připomíná naši velkou hříšnost, které se dopouštíme vůči bližním, a zdůrazňuje, že půst nás učí projevovat bratrskou lásku a milosrdenství „*sed etiam in remittendis offensionibus et peccatorum reatibus relaxandis*“.⁷⁷

Lev doporučuje věřícím, aby byl půst doprovázen především skutky milosrdenství, bez kterých by zůstalo toto dílo lásky Boží bez užitku „*sterilis inedia*“.⁷⁸ Spojitost mezi půstem a milosrdenstvím je dvojí. Na jedné straně existuje přímá spojitost, protože půst umožňuje almužnu, a to darováním toho, co bylo ušetřeno na jídle.⁷⁹ Na straně druhé půst

⁷¹ Srov. MARIUCCI, T.: *Omílie, Lettere di S. Leone Magno*. Torino: Unione Torinese, 1969, s. 250.

⁷² *Serm. XLI, 1*; CCL 138 A, s. 232.

⁷³ „*Emundantes nos ab omni inquinamento carnis ac spiritus*“ (2Kor 7,1). *Serm. XLII, 2*; CCL 138 A, s. 239.

⁷⁴ „*Parum est enim si carnis substantia tenuatur, et animae fortitudo non alitur*“. *Serm. XXXIX, 5*; CCL 138 A, s. 218.

⁷⁵ *Serm. XXXIX, 5*; CCL 138 A, s. 218.

⁷⁶ „*His ergo, dilectissimi, admonitionibus nostris, quas auribus vestris contra execrabilem sectam frequenter ingessimus, sufficienter instructi, sanctos Quadragesimae dies pia devotione suscipite, et ad promerendam misericordiam Dei per opera vos misericordiae praeparate*“. *Serm. XLII, 6*; CCL 138 A, s. 248-249.

⁷⁷ *Serm. XLVI, 4*; CCL 138 A, s. 273.

⁷⁸ *Serm. XL, 4*; CCL 138 A, s. 228.

⁷⁹ „*In distributione quoque elemosinarum et pauperum cura, pinguescant christiana ieiunia, et quod suis quisque deliciis subtrahit, debilibus impendat et egenis. Detur opera ut omnes Deo uno ore benedicant, et qui aliquam dat portionem substantiae suae, intellegat se ministrum misericordiae esse divinae, qui partem pauperis in manu posuit largientis*“. *Serm. XLIX, 6*; CCL 138 A, s. 290.

obecně otvírá v člověku schopnost uvědomit si utrpení druhého a vede nás k solidaritě.⁸⁰

Svatý Lev ve svých promluvách dále povzbuzuje své věřící tvrzením, že bez pravé víry jsou všechny naše asketické či postní praktiky naprosto bez jakéhokoliv účinku. Opírá se o výrok sv. Pavla, který je v této otázce naprosto kategorický „*omne quod non est ex fide, peccatum est*“ (Řím 14,23).⁸¹ Proto podle Lva Velikého heretici odmítají svými postoji celé vyznání křesťanské víry. Praktikují postní praxi, ale nepřijímají pravé Kristovo Tělo „*vera Christi caro non pascit*“.⁸² Proto nabádá věřící, že je nutné podřídit se celým srdcem všem Božím příkazům a vyvarovat se s rozhodností všech jedovatých teorií „*omni prudentia ab impiis est sensibus abstinendum*“.⁸³

Naše mysl praktikuje svatý a duchovní půst opravdově jen tehdy, pokud odmítneme pokrm omylu, který nabízí tajemný nepřítel církve.⁸⁴ Pravý ctitel vzkříšeného Krista je ten, kdo není nesmyslně rozčarován utrpením Krista a neupadne do omylu spojeného s jeho narozením v těle.⁸⁵

Svatý Lev dále mluví o tom, že křesťanský půst se liší i od půstu, který konají manichejci.⁸⁶ Žáci Maniho považují půst za způsob osvobodování se od hmoty, která je považována od prvního hříchu za špatnou. Dábel obelstil u stromu poznání prvního člověka, který pojedl ovoce, jež měl zakázáno jíst.⁸⁷ Podle učení Maniho ďábel pokračuje ve své lsti i nadále tím, že lidi nabádá, aby se zříkali skrze půst i dovolených pokrmů.⁸⁸

Papež Lev ve svém učení trvá na tom, že půst musí být dodržován nejprve proti všem herezím. Podle Lva je manichejské chápání půstu urážkou samotného Stvořitele, protože odsuzuje přirozenost stvoření. Podle manichejců není autorem stvoření Bůh, ale ďábel. Toto mylné dualistické pojetí materiální a duchovní reality ohrožuje i správné vní-

⁸⁰ „*Quamvis ergo fidelium praecipue sit adiuvanda paupertas, etiam illi tamen qui nondum evangelium receperunt, in suo labore miserandi sunt*“ *Serm. XLI, 3; CCL 138 A, s. 235-236.*

⁸¹ *Serm. XLVI, 1; CCL 138 A, s. 269.*

⁸² Srov. *Serm. XLVI, 1; CCL 138 A, s. 269.*

⁸³ *Serm. XLVI, 1; CCL 138 A, s. 269.*

⁸⁴ „*Tunc enim mens sanctum agit ac spiritale ieiunium, cum erroris cibos et venena abicit falsitatis, quae dolosus ac versutus inimicus nunc insidiosius ingerit*“ *Serm. XLVI, 1; CCL 138 A, s. 269.*

⁸⁵ Srov. JOSSUA, J.P.: *Le salut, Incarnation ou mystère pascal, chez les Pères de l'Eglise de saint Irénée à saint Léon le Grand*. In: *Cogitatio fidei* 28. Paris: du Cerf, 1968. s. 269.

⁸⁶ Srov. HENNING, W.B.: *The Manichean Fasts*. In: *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*. 1892-. Roč. 1945, č. 3, s. 146-164.

⁸⁷ Srov. *Gen. 3, 3-4.19.*

⁸⁸ „*Qui enim scivit mortem humano generi inferre per cibum, novit et per ipsum nocere ieiunium, et ad contrariam fraudem, famulis utendo Manichaeis, sicut inpulit interdicta praesumi, ita suadet concessa vitari*“ *Serm. XLII, 4; CCL 138 A, s. 244.*

mání stvořitelského díla.⁸⁹ Takovéto chápání půstu ohrožuje i jeho spásonosné účinky, které jsou manichejci považovány za hřích „*sed vae illorum dogmati, apud quos etiam ieiunando peccatur*“.⁹⁰

V době postní je tedy podle Lva Velikého zdrženlivost charakteristickou postní ctností, protože se na jedné straně podobá půstu, ale na straně druhé má i daleko rozsáhlejší působnost v sebeovládání. Jedná se o mnohostrannou zdrženlivost a střídmost v užívání jídla,⁹¹ ochraňuje od každého zla,⁹² od každého špatného hnutí vůle a špatných skutků⁹³ a od každé chyby v křesťanské nauce.⁹⁴

Křesťanským modelem je prodloužená zdrženlivost Ježíše na poušti. Ten svým postojem přitahuje pozornost ďábla, který ho provokuje v pokušení. Stejným způsobem prožívá tuto postní zdrženlivost každý křesťan ve vlastním duchovním boji po dobu 40 dnů „*quadraginta dierum ieiunio*“.⁹⁵ Tato postní praxe církve pomáhá křesťanovi stabilizovat a dodržet správnou hierarchii mezi hodnotami vyššími a nižšími.⁹⁶

Seznam použité literatury

- DE ROSA, V.: *Il digiuno liturgico nei Sermoni di S. Leone Magno*. In: *Annali del Pontificio Istituto Superiore di scienze e lettere S. Chiana*. Roč. 1961, č. 11, s. 61-91.
- DOLLE, R.: *Un docteur de l'aumône saint Léon le Grand*. In: *Vie Spirituelle*. Roč. 1957, č. 96, s. 267-279; *Les idées morales de saint Léon le Grand*. In: *Mélanges de Science Religieuse*. Roč. 1958, č.15, s. 74-78.
- GUILLAUME, A.: *Jeûne et charité dans l'Église latine des origines au XII siècle, en particulier chez saint Léon le Grand*. Pars dissert., Paris: PUG, 1954, s. 65-134.

⁸⁹ Srov. STROUMSA, G.G.: *Le roi et le porc: de la structure du dualisme manichéen*. In: STROUMSA, G.G.: *Savoir et salut*. Paris: Cerf, 1992, s. 243-258.

⁹⁰ *Serm. XLII, 4; CCL 138 A, s. 245.*

⁹¹ „*Utilisquidem est continentia quae parco adsueta victu deliciarum cobibet adpetitum*“.
Serm. XLII, 4; CCL 138 A, s. 245.

⁹² „*Cessent vindictae remittantur offensae, severitas lenitate, indignatio mansuetudine, discordia pace mutetur*“.
Serm. XLII, 6; CCL 138 A, s. 249.

⁹³ „*Nam cum ob hoc castigatio ista sumatur, ut carnalium desideriorum fomites subtrahantur, nullum magis sectandum est continentiae genus, quam ut semper simus ab iniusta voluntate sobrii, et ab inbonesta actione ieiuni*“.
Serm. XLIV, 2; CCL 138 A, s. 259.

⁹⁴ „*Sicut ergo divinis mandatis sanaeque doctrinae toto corde famulandum, ita omni prudentia ab impiis est sensibus abstinendum. Tunc enim mens sanctum agit ac spiritale ieiunium, cum erroris cibos et venena abicitfalsitatis, quae dolosus ac versutus inimicus nunc insidiosius ingerit, quando ipso venerandae festivitatis recursu omnis Ecclesia ad intellegenda salutis suae mysteria generaliter commonetur*“
Serm. XLVI, 1; CCL 138 A, s. 269.

⁹⁵ *Serm. XLI, 2; CCL 138 A, s. 234.*

⁹⁶ Srov. *Serm. XLV, 4; CCL 138 A, s. 267.*

- HENNING, W.B.: *The Manichæan Fasts*. In: *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*. Roč. 1945, č. 3, s. 146-164.
- CHAVASSE, A.: (ed.), *Leonis Magni Romani Pontificis tractatus septem et nonaginta*. Corpus Christianorum, Series Latina 138 e 138A, Turnhout-Paris: Brepols, 1973, s. CCXVIII- 610.
- JOSSUA, J.P.: *Le salut, Incarnation ou mystère pascal, chez les Pères de l'Eglise de saint Irénée à saint Léon le Grand*. In: *Cogitatio fidei* 28. Paris: du Cerf, 1968. s. 269.
- LAURAS, A.: *Saint Léon le Grand et la tradition*. In: *Revue des Sciences Religieuses*. Roč. 1960, č. 48, s.166-184.
- LECLERCQ, J.: *Introduction. Léon le Grand. Sermons I*. In: *Sources Chrétiennes* 22. Paris: du Cerf, 1964, s. 44-45.
- MARIUCCI, T.: *Omilie, Lettere di S. Leone Magno*. Torino: Unione Torinese, 1969, s. 250.
- MIKAT, P.: *Die Lehre vom Almosen in den Kollektenpredigten Papst Leos des Grossen*. In: RAHNER, H.: - VON SEVERUS, E.: (ed.), *Festschrift P. Thomas Michels OSB zum 70. Geburtstag*. Münster: Aschendorf, 1963, s. 46-64.
- POLATO, D.: *Aspetti di una teologia della carità nei sermoni di S. Leone Magno*. Padova: Dehoniane, 1969, s. 54-91.
- RONDET, H.: *Richesse et pauvreté dans la prédication de saint Augustin*. In: *Revue d'ascétique et de mystique*. Roč. 1954, č. 34, s. 193-231.
- STROUMSA, G.G.: *Le roi et le porc: de la structure du dualisme manichéen*. In: STROUMSA, G.G: *Savoir et salut*. Paris: Cerf, 1992, s. 243-258.
- STUDER, B.: *Die Einflüsse der Exegese Augustins auf die Predigten Leos des Grossen*. In: *Studi in onore Card. Pellegrino*. Torino: Bottega d'Erasmus, 1975, s. 926.